

Е-обучение и ролята на академичните библиотеки

Десислава Милушева, Гергана Мартинова

За да отговори на изискванията на информационната среда, в която живее, съвременният човек трябва да обогатява своите знания и умения. За да бъде конкурентно способен се нуждае от информация и познание по всяко време и на всяко място. За да просперира непрекъснатото обучение трябва да стане част от ежедневието. Сега границите на обучението се размиват, излизат извън класната стая и лекционните зали.

Броят на дефинициите за “Е-обучение” е значителен. Oxford English Dictionary^[1] дава съвсем кратко и ясно обяснение на термина “e-learning” – познание ръководено с помощта на електронна медия. Посочват се следните варианти на изписване: E-Learning, E-learning, e-Learning, e-learning, Elearning, ELearning, eLearning, elearning, e.learning. Според речника на термините по е-обучение^[2] значението е следното – образование чрез интернет, мрежа или компютър. Мрежата позволява трансфер на данни, а чрез тях се изграждат умения и знания. Е-обучението се отнася към електронния процес на познание и включва уеб-базирано обучение, компютърно базирано обучение, виртуални класни статии и дигитално сътрудничество. Същинската част на е-обучението преминава през интернет, интранет/екстранет, аудио или видео устройства, сателитна телевизия и CD-ROM. Изключително интересно е представено е-обучението в книгата “701 E-learning Tips”^[3] на Masie Center^[4]. Те представят типове е-обучение, изпратени от мениджъри и трейнинг специалисти от цял свят. Терминът “е-обучение” не е еднозначен с термина “дистанционно обучение”. Той се отнася и за описанието на традиционни форми на обучение, които използват елементи на дигитализация в ежедневието процес на обучение. Тези т. нар. “хибридни курсове” в момента са доста повече, отколкото дистанционно предлаганите. Например в САЩ 70% са предлаганите дистанционно курсове и 80% хибридни такива.

Е-обучението набира скорост в динамичната среда на висшето образование. Академичните библиотеки продължават да търсят как да помогнат в тази ситуация на обучение. Въпреки троматавната структура на библиотеките като цяло, може би академичните имат най-гъвкава организация, поради факта че постоянно трябва да се съобразяват с непрекъснато обновяващите се университетски структури. Библиотеката като съществена част от университетското пространство има своя незаменима роля в е-обучението.

Проблем, с който библиотеката се сблъсква като посредник в процеса на електронно обучение, е осигуряването на достъп, архивиране и дългосрочно запазване на обекта на е-обучение. Поддържането на дигитални архиви за електронно обучение не се различават от изграждането и поддръжката на електронен архив. Проблемите са същите – гарантиране на връзки към дигиталните документи в архива, как, къде и от кого да се поддържа електронния архив, на кого принадлежи авторското право. Всичко това излиза извън рамките на определена институция и може да предизвика сблъсък на интереси. Библиотеката като институция е заинтересована да разшири възможността за интегриране на своите ресурси и услуги в университетската система. Възможност за такава интеграция са виртуалните справочни услуги. Усилията са насочени към преодоляване на типовото еднообразие на предлаганите услуги. Все още липсва система от стандарти, за да се говори за реална интеграция.

Обучението на специалистите, работещи в библиотеките и потребителите са изключително важни за електронно обучение. Принципът на е-обучението - “навреме, лично за мен и точно това” налага поддържането на високо качество от страна на библиотечния персонал в осъществяването на е-услуги.

Основа на електронното обучение са т. нар. “Course Management Systems”, познати и като “Виртуална среда за обучение” или VLEs. Това са системи за многомодулно електронно представяне на лекционни материали за студентите. Така те могат да се “свържат” със своите преподаватели, като предават електронно писмените задачи, да участват в интерактивни образователни сесии или в реално време се явяват на изпит. В подобна среда

преподавателите са състояние с минимални усилия и средства да общуват индивидуално или едновременно със студентите, като това им помага и по-лесно да оценят техния труд. Самите студенти са улеснени максимално при работа в екип. Те намират “Course Management Systems” като основен портал за достъп до други услуги и ресурси, което може да задоволи една част от техните информационни нужди.

Изграждането и поддържането на такива системи са отговорност на университетите и софтуерните компании, а библиотеките са изключени от този процес. Това налага инициативата да излезе от самите тях. Те ще трябва да разгърнат услугите си в нова образователна среда, използвайки технология, която е извън техния контрол. Оптимизирането на традиционната класна стая с електронни средства променя начина, по който студенти и преподаватели достигат до, създават и използват информация. Това предполага възможност да се създават нови услуги. За целта е необходимо библиотеките да ревизират своята политика и да рекламират незаменимите си ресурси, за да заемат водеща роля в процеса на е-обучение. Естествено е библиотеките да управляват този процес, тъй като разполагат с тази възможност поради адекватно развиваните до сега услуги. Необходимо е те да използват изградените библиотечно-информационни мрежи и натрупаните архиви от ресурси за изграждането на системи за електронно обучение.

Традиционно университетите наблягат върху централизирането на услуги, не се опитват да изградят у студентите навици за приспособяване към индивидуалните изисквания на преподавателите. Дигиталната среда разрешава на студентите да достигнат до неограничен брой ресурси, включително и тези на библиотеката в едно уеб пространство. Това е най-ефективното и евтино решение за оползотворяване на институционалните архиви и възможност на библиотеката да предостави достъп до ресурси, да се прехвърлят в една дигитална среда.

Електронното обучение предлага на библиотеките интеграция и облекчаване на техните бюджети, като ги свързва директно с преподаватели и студенти и им позволява да управляват процеса на преподаване, обучение и извършване на изследователска дейност, както и достигането на отдалечени групи от потребители. Традиционно на библиотеките се гледа като на звена, които поглъщат огромни средства без реална възвращаемост. Комбинирането на услугите на електронното обучение с тези на библиотеката се вижда по-приемлив и по-икономичен модел от гледна точка на университетската администрация. Това е алтернатива, да се привлечат към библиотеката онези читатели, които по принцип ползват единствено Интернет средата.

Важно е библиотеките да разберат кои традиционни услуги се налага да останат в този си вид, кои да се реорганизируют и кои новосъздадени се вписват добре в новата учебна среда. Поддържането и управлението на дигитални архиви би трябвало да са задача на библиотеката в университетската организация. Необходимо е библиотеката да се превърне в активен и продуктивен участник в процеса на изграждане на университетска информационна система за управление на обучението.

Не съществува еднозначно решение за това как библиотеката да се интегрира във виртуална среда на образование. Културните бариери и финансовият фактор са от основните пречки за пълно интегриране между висшите училища и техните библиотеки, както и за по-високо ниво на надинституционално коопериране. В повечето университети отделните звена създават проекти за развитие на дигитални услуги, но много рядко се обръщат към специализираните звена (библиотеки, компютърни отдели, планови отдели и др.) за експертна и практическа помощ. Това пречи на създаването на единна инфраструктура, която би оптимизирала функционалността.

От гледна точка на студентите всяка услуга трябва да бъде предлагана по удобен, бърз и ефективен начин. Двете концепции за интеграция на услугите и съвместимост на системите трябва да намерят своето изражение в резултатите при ползването на интегрирана система за електронно обучение. Положително в тази насока е разбирането, че преподаването и методите на обучение са неразривно свързани с технологията.

У нас фондация “ARC Fund” през октомври, м. г. представи доклад “Е-България”^[6]. В него е анализирано българското информационно общество за последните четири години. Екипът съставил доклада използва различни показатели и дава оценка за информационна и комуникационна инфраструктура, е-бизнес, е-правителство, е-образование и е-общество.

Според доклада индекса на образованието през периода 2001-2004г. нараства едва с 19%, което го нарежда на предпоследно място сред останалите области.

В крайна сметка и висшите училища и библиотеките осъзнават, че схващанията за управление на знанието трябва да се осъвременят. Библиотеките постепенно разбират, че не е необходимо да притежават съдържанието, до което осигуряват достъп, достатъчно е да се намесят в процеса на управление на знанието.

^[1] <http://dictionary.oed.com/>, 10.01.2005

^[2] <http://www.learnframe.com/aboutlearning/glossary.asp>, 11.01.2005

^[3] http://www.masie.com/701tips/book/701_e-Learning_Tips.pdf, 14.01.2005

^[4] Masie Center заедно с членове на консорциум E-learning получават, анализират и категоризират над 1000 типа е-обучение.

^[5] <http://www.bgrazvitie.net/ebulgaria/>, 11.01.2005

Доклад "Е-България" е съвместен продукт на фондация "ARC Fund" и експерти от държавната администрация, бизнеса и университетите.